

„Dzieciom z Przemysłowej” -
nieformalna grupa instytucji i osób
dedykowana przywracaniu pamięci
o dziecięcym obozie
przy ulicy Przemysłowej w Łodzi

Łódź/Kraków, 20.02.2020

**Prezydent Miasta Łodzi
Hanna Zdanowska**

Rada Miejska w Łodzi

**Petycja w sprawie:
zapewnienia właściwego miejsca na mapie pamięci miasta dla historii dziecięcego obozu
przy ulicy Przemysłowej w Łodzi**

*Szanowna Pani Prezydent,
Szanowne Panie i Szanowni Panowie - Radni Łodzi,*

zaniepokojeni sposobem realizacji nowych rozwiązań wokół Pomnika Pękniętego Serca, zwracamy się z uprzejmą prośbą o poddanie konsultacjom specjalistycznym i społecznym treści zapisu na tablicy, która ma zostać umieszczona obok ww. pomnika. Pismo podpisane przez Pana Marcina Gołaszewskiego, Przewodniczącego Rady Miasta, skierowane do IPN Warszawa, z wnioskiem o opinię, zawiera następującą treść: *Pomnik ten powstał w celu upamiętnienia martyrologii dzieci i młodzieży w czasie II wojny światowej w obozie przewencyjnym przy ulicy Przemysłowej w Łodzi.*

Powyższe zdanie ma wiele wad, ale przede wszystkim nie spełnia funkcji informacyjnej, a co najważniejsze – użycie przymiotnika „prewencyjny”, bez komentarza tłumaczącego kontekst, stygmatyzuje obóz i jego ofiary, stawia współcześnie tak nazywających obóz po stronie tych, którzy go zakładali, sugerując, że należy w nim izolować i naprawiać „winne” dzieci.

Nasze obawy budzą też doniesienia na temat planowanego ogrodzenia wokół znicza – oby wieczny ogień zasilany gazem nie zgasił prawdziwego płomienia zasilającego żywą pamięć o obozie, jakim są przychodzące pod pomnik – dzieci.

Powyżej opisana sytuacja upewnia nas we wcześniejszym przekonaniu, że zaproponowane zmiany wokół pomnika, choć słuszne, to jednak nie rozwiązują problemu pamięci o obozie, którym jest brak podmiotu dedykowanego pamięci o nim, który np. w tym wypadku zadbałby o właściwe jego upamiętnienie. A w zasadzie problemem nie jest brak podmiotu, ale brak wsparcia ze strony władz miasta, które pozwoliłoby na prowadzenie stałych działań osobom i instytucjom skupionym wokół Szkoły Podstawowej nr 81 w Łodzi i Stowarzyszenia U siebie-At home z Krakowa.

Pozornie - ofiary dawnego niemieckiego nazistowskiego obozu dla dzieci i młodzieży przy ulicy Przemysłowej w Łodzi - są upamiętniane. Szczególnie podczas corocznych uroczystości 1. czerwca, a od kilku lat także w maju i listopadzie. Historia obozu jest

reprezentowana przez izby pamięci szkół podstawowych w Łodzi i Białej. Funkcje „dyżurnego” upamiętniającego pełni Szkoła Podstawowa nr 81 w Łodzi - od 2009 roku wspierana w swoich działaniach przez krakowskie Stowarzyszenie U siebie-At home. Od jakiegoś czasu historią obozu coraz mocniej interesują się także inni operatorzy pamięci i media.

Jednak - podobne w charakterze inicjatywy upamiętniające nie uzupełniają się, ale powielają. Co jakiś czas przypominają o obozie, po czym pozostawiają go w zapomnieniu. Dostęp do izb pamięci jest ograniczony, poziom prezentowanych w nich ekspozycji i ich promocji nie jest zadowalający, a dodatkowo izbom grozi ograniczenie ich przestrzeni a nawet likwidacja. Pochodzące z czasów PRL oznakowanie terenu dawnego obozu jest raczej dokumentem polityki historycznej ówczesnych władz, niż komunikatywnie informuje o historii miejsca. Pomnik Martyrologii Dzieci nie jest kojarzony jako upamiętniający ofiary obozu przy ulicy Przemysłowej. Fora internetowe komentujące w 2019 roku zniszczenie pomnika są ewidentnym dowodem na brak wiedzy mieszkańców z zakresu historii lokalnej (większość z internautów przywoływała Pomnik Martyrologii Dzieci jako upamiętniający dziecięce ofiary getta, a nie obozu dla polskich dzieci). Historia obozu prawie nie istnieje w dyskursie akademickim. Instytucje posiadające zbiory dot. obozu, zarówno z Łodzi, jak i z terenu całej Polski, nie prowadzą w ich oparciu systematycznej działalności badawczo-edukacyjnej i popularyzującej wciąż mało znany temat. Nie istnieją kompleksowe materiały dydaktyczne do prowadzenia edukacji na temat historii obozu. W miejskich informatorach obóz jest wspominany jedynie przy okazji getta. Byli więźniowie obozu (często odchodzący ze stygmatem „gorszych więźniów gorszego obozu”) i ich rodziny oraz historia obozu nie są na stałe przedmiotem troski społeczności lokalnej i jednej dedykowanej temu instytucji. Brak koordynacji inicjatyw i długofalowej strategii upamiętniania skutkuje zaburzonym przekazem pamięci. W bardzo ograniczonym stopniu historia obozu jest obecna w przestrzeni publicznej – zarówno w Łodzi, jak i na terenie Polski i zagranicą.

Szkoła Podstawowa nr 81 w Łodzi - łódzki lider w zakresie promocji pamięci o obozie - z oczywistych powodów może ją realizować tylko na marginesie swojej właściwej działalności. A sytuację komplikuje fakt, iż inicjatorem większości projektów edukacyjnych realizowanych przez SP 81 jest krakowskie Stowarzyszenie U siebie-At home – podmiot o ograniczonych możliwościach działania (bez stałego budżetu, bez etatowych pracowników, fundusze pozyskujący w postępowaniach konkursowych). W efekcie - projekty SP 81 i Stowarzyszenia U siebie-At home – wartościowe nie tylko dla samej szkoły, ale i angażujące szerszą społeczność miasta, nie mogą być realizowane w sposób ciągły.

Mając na uwadze powyższe, apelujemy o zapewnienie właściwego, stałego miejsca na mapie pamięci miasta dla historii obozu przy ulicy Przemysłowej. W pierwszej kolejności - o poddanie konsultacjom specjalistycznym i społecznym zmian wokół pomnika. A następnie – o oznakowanie obozowej gruszki. Ale przede wszystkim o zabezpieczenie w budżecie miasta stałego dofinansowania na tworzenie, rozwój i utrzymanie Wirtualnego Muzeum obozu, mającego pełnić funkcję brakującej instytucji dedykowanej pamięci o obozie przy ulicy Przemysłowej w Łodzi.

Wirtualne Muzeum obozu jest realizacją idei Wspólnego Pamiętania, od lat promowanej przez Stowarzyszenie U siebie-At home oraz Szkołę Podstawową nr 81 w Łodzi, które w ramach realizacji projektów dot. obozu zapraszają do wspólnego upamiętniania obozu lokalne łódzkie środowisko. Wirtualne Muzeum z założenia ma być bazą danych na temat obozu (m.in. promującą zasoby instytucji posiadających zbiory dot. obozu i realizujących inicjatywy upamiętniające). Ma tworzyć i udostępniać przewodniki po terenie dawnego obozu, oraz materiały edukacyjne (m.in. wypracowane podczas projektów SP 81 i Stowarzyszenia U siebie-At home). Ma prowadzić działalność badawczą i edukacyjną. Ma inspirować i inicjować wartościowe projekty upowszechniające wiedzę na temat historii

obożu. Wreszcie – ma być platformą wymiany doświadczeń między operatorami pamięci, koordynacji ich działań oraz miejscem negocjowania form pamięci, które zapewnią najskuteczniejszy przekaz pamięci o obozie. Ze względu na swoją formę (Wirtualne Muzeum ma funkcjonować w przestrzeni Internetu) ma duże szanse skutecznie promować pamięć o ofiarach obozu i upowszechniać wiedzę o historii obozu w szerokiej przestrzeni publicznej – nie tylko miejskiej, ale ogólnopolskiej i międzynarodowej (docelowo Wirtualne Muzeum ma funkcjonować w polskiej, angielskiej i niemieckiej wersji językowej).

Wirtualne Muzeum, po filmie dokumentalnym „Nie wolno się brzydko bawić” (2012), kilku projektach edukacyjnych („Uwolnić Chudego”, „Uwolnić Chudego... cd.”, „Przyjaciele Chudego”, „Dzieci nie ryby i swój głos mają” – 2009-2019) oraz książce „Eee... tam, takiego obozu nie było – wspomnienia Genowefy Kowalczyk, byłej więźniarki obozu przy ulicy Przemysłowej w Łodzi” (2019), jest kolejną formą upamiętniania ofiar obozu i upowszechniania wiedzy na jego temat, realizowaną przez Stowarzyszenie U siebie-At home z Krakowa, we współpracy z SP 81 w Łodzi oraz z innymi instytucjami i osobami z Łodzi. Ma powstawać m.in. na bazie dokumentacji dot. obozu, gromadzonej przez Stowarzyszenie od 2009 roku. Ma być tworzone w drodze konsultacji społecznych, i ma uwzględniać potrzeby instytucji dotychczas upamiętniających obóz. Ma być prowadzone i rozwijane we współpracy z podmiotami z terenu Łodzi.

Realizacja projektu Wirtualnego Muzeum jest możliwa m.in. dzięki deklarowanej chęci współpracy instytucji i osób, tworzących nieformalną grupę „Dzieciom z Przemysłowej”, dedykowaną przywracaniu pamięci o dziecięcym obozie przy ulicy Przemysłowej w Łodzi, oraz dzięki wsparciu finansowemu, jakie jego inicjatorka i autorka – Urszula Sochacka - otrzymała z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (na realizację, w ramach rocznego stypendium twórczego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, autorskiego projektu, którego efektem będzie właśnie stworzenie Wirtualnego Muzeum). Jednak ww. stypendium nie pokryje pełnych kosztów realizacji przedsięwzięcia. Sochacka, jako Prezes Stowarzyszenia U siebie-At home otrzymała także obietnicę przyznania dodatkowych środków z funduszy zagranicznych. Jednak z powodów nie tylko finansowych, ale przede wszystkim wizerunkowych, Wirtualne Muzeum nie może bez wsparcia władz miasta pełnić funkcji podmiotu oficjalnie reprezentującego pamięć o obozie przy ulicy Przemysłowej, na stałe prowadzącego działalność i rozwijającego długofalową strategię upamiętniania.

Z poważaniem
Urszula Sochacka
Prezes
Stowarzyszenia U siebie-At home
z Krakowa

Za zgodą i w imieniu osób oraz instytucji poniżej wymienionych:

„Dzieciom z Przemysłowej” - nieformalna grupa instytucji i osób dedykowana przywracaniu pamięci o dziecięcym obozie przy ulicy Przemysłowej w Łodzi:

Z Łodzi (w kolejności alfabetycznej):

Łódzkie Stowarzyszenie Miłośników Militariów „Kompania Brus”,
Mieszkańcy Miasta Łodzi (m.in. naukowcy UŁ i operatorzy pamięci o obozie),
Rada Osiedla Bałuty-Doły,

Spółeczność SP nr 81 w Łodzi,
Stowarzyszenie Nowoczesna Łódź,

Z Krakowa:
Stowarzyszenie U siebie-At home

Z terenu całej Polski:
Byli więźniowie obozu i ich rodziny

(Urszula Sochacka - autorka filmów o obozie „Nie wolno się brzydka bawić” (2012), „Dzieci nie ryby i swój głos mają” (2017), książki „Eee... tam, takiego obozu nie było – wspomnienia Genowefy Kowalczyk, byłej więźniarki obozu przy ulicy Przemysłowej w Łodzi” (2019); inicjatorka projektów edukacyjnych realizowanych przez SP 81 w Łodzi i Stowarzyszenie U siebie-At home w Krakowie, we współpracy z osobami i instytucjami z Łodzi („Uwolnić Chudego”, „Uwolnić Chudego... cd.”, „Przyjaciele Chudego”, „Dzieci nie ryby i swój głos mają” / 2010-2019); autorka projektu Wirtualnego Muzeum obozu (2020); Prezes krakowskiego Stowarzyszenia U siebie-At home – producenta i wydawcy ww. projektów; przygotowuje pracę doktorską na temat pamięci o obozie; córka byłego więźnia obozu przy ulicy Przemysłowej w Łodzi)